

PERCEPCIJA STUDENATA O KVALITETI ODNOSA U OBITELJIMA ORIJENTACIJE

*Sandra Bjelan-Guska⁴⁷, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu
Lejla Kafedžić⁴⁸, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu*

Sažetak: *Obitelj je jedna od najstarijih zajednica. Do danas je doživjela brojne transformacije, ali se smatra da će uvijek postojati u nekom obliku. Savremena obitelj suočena je s brojnim promjenama koje su posljedica globalizacije i sve naglašenijih liberalnih težnji, koji donose nove vrijednosti i nove načine razumijevanja međuljudskih odnosa. Da bi obitelj kvalitetno odgovorila na svoje uloge, funkcije i ciljeve neophodno je da bude funkcionalna. Istraživanja su pokazala da nije važno da obitelj bude potpuna (da u njoj žive oba roditelja) ili da bude višegeneracijska kako bi bila ocijenjena kao funkcionalna. Važan aspekt funkcionalnosti jeste kvaliteta odnosa između roditelja i njihove djece. U ovom istraživanju pažnja je usmjerena prema kvaliteti odnosa u obiteljima orijentacije studenata Univerziteta u Sarajevu. Cilj istraživanja je bio utvrditi percepciju studenata o kvaliteti odnosa u njihovim obiteljima uzimajući u obzir određene sociodemografske karakteristike. Kvaliteta odnosa je određena kao prihvatanje i odbacivanje od strane roditelja (majke i oca). U istraživanju je korišten KOBİ instrument i upitnik o sociodemografskim obilježjima, kao što su: spol, struktura obitelji, broj djece u obitelji, obrazovanje roditelja, radni status roditelja i socio-ekonomski status obitelji. U istraživanju se pošlo od pretpostavki 1) da studentice doživljavati značajno veće prihvatanje od strane majke nego studenti, dok studenti doživljavaju veće prihvatanje od strane očeva, 2) veće prihvatanje od strane roditelja doživljavaju studenti koji žive s oba roditelja, nego studenti koji žive s jednim roditeljem, 3) roditelji koji imaju viši nivo završenog formalnog obrazovanja i zaposleni su pokazuju veći stepen prihvatanja u odnosu na roditelje koji nisu zaposleni, 4) studenti koji žive u obiteljima ispodprosječnog socio-ekonomskog statusa doživljavaju manje prihvatanja od strane roditelja nego oni studenti koji žive u obiteljima s prosječnim socio-ekonomskim statusom. Rezultati istraživanja su omogućili uvid u percepciju studenata o kvaliteti odnosa u njihovoj obitelji orijentacije i preporuke za daljnja istraživanja.*

Ključne riječi: *obitelj, odbacivanje, percepcija, prihvatanje, studenti*

UVOD: Funkcionalnost obitelji kroz kvalitetu odnosa roditelja i djece

Obitelj, zbog specifičnosti trajanja, opstajanja, karakteristika i djelovanja, uvijek privlači pažnju i važan je prostor istraživanja. Ona predstavlja temeljnu ljudsku zajednicu u kojoj dijete razvija intelektualna, tjelesna, emocionalna, socijalna, moralna i druga područja ličnosti, stiče iskustva, razvija stavove, te zadovoljava temeljne ljudske potrebe. Obitelj se prema strukturi obično dijeli na jednoroditeljsku i dvoroditeljsku obitelji, a ova podjela ovisi o broju roditelja sa kojima dijete živi, ali ne govori nužno o zdravlju, odnosno o funkcionalnosti obitelji, posebno ne o odnosima između članova koji žive zajedno. Neke od karakteristika funkcionalne obitelji su (pogledati više u: Pašalić Kreso, 2012): legitiman izvor

⁴⁷ sandra.bjelan@pedagogijaffsa.com

⁴⁸ lejla.kafedzic@pedagogijaffsa.com

autoriteta koji je baziran na povjerenju, ljubavi, podršci, fleksibilnosti...; ali i jasnim granicama prema djeci; uspostavljen i dosljedno primjenjivan sistem pravila; definiran skup ciljeva kojima teži porodica, ali i svaki pojedini član; granice subsystema su jasne; izražena odanost, privrženost porodici; komunikacija je jasna, otvorena i konstantna; izražavanje poštovanja i uvažavanja svih članova; ohrabrivanje svakog pojedinca da razvija osjećaj pripadanja, ali i podržavanje u individualnom razvoju; kvantitet i kvalitet zajednički provedenog vremena, itd. Ovo je kombinacija karakteristika funkcionalne obitelji više autora. Naravno, nije moguće očekivati da jedna obitelj ispuni do kraja sve navedene elemente i da je stalno maksimalno usmjerena ka njihovom najvišem nivou. Međutim, funkcionalne obitelji karakterizira većina ovih karakteristika u različitim intenzitetu (Kafedžić i Hadžić, 2017.). Funkcionalnost obitelji ovisi i o stilu vođenja koji roditelji njeguju u svojoj roditeljskoj ulozi. Roditeljski odgojni stil, najčešće, se razumijeva kao emocionalna klima unutar koje se ostvaruje interakcija roditelja i djeteta (Čudina-Obradović i Obradović, 2002., Pašalić Kreso, 2012., Petani, 2015). Stilovi roditeljstva se razlikuju s obzirom na dvije dimenzije: roditeljsku toplinu i roditeljski nadzor. Roditeljska toplina se odnosi na podršku, brigu, ohrabrivanje i ljubav koju roditelj pruža djetetu. Roditeljski nadzor je objašnjen željom roditelja da upravlja životom djeteta i kontrolira njegovo ponašanje. Roditeljski stilovi su bili predmetom brojnih istraživanja, a prema jednoj od najpoznatijih klasifikacija roditeljskog stila (Maccoby i Martin, 1983; prema: Petani, 2015; Klarin, 2006; Pašalić Kreso, 2012) razlikuju se četiri roditeljska stila: autoritativni, autoritarni, popustljivi i ravnodušni roditeljski stil. Autoritativan roditeljski stil kombinira čvrstu roditeljsku kontrolu i emocionalnu toplinu. Autoritarni roditeljski stil je onaj u kojemu roditelji postavljaju velika očekivanja i zahtjeve, provode strogi nadzor i kontrolu, a ne pružaju dovoljno topline i podrške. Popustljivi roditeljski stil podrazumijeva emocionalnu toplinu, ali slabu kontrolu. Ravnodušni roditeljski stil je obilježen niskim nivoom ljubavi i nadzora.

Dakle, roditeljski odgojni stil je okvir unutar kojeg se odvija interakcija između djeteta i roditelja. Interakcija između roditelja i djeteta predstavlja važan aspekt funkcionalnosti obitelji a opisana je kroz dimenzije *prihvatanja* i *odbacivanja* (Rohner i Khaleque, 2002). Dimenzija *Prihvatanja* odnosi se na pozitivne emocionalne aspekte odnosa roditelja i djeteta, međusobnu bliskost, pružanje podrške, povjerenje i razumijevanje. Obitelj u kojoj postoji siguran oblik privrženosti između roditelja i djeteta, autoritativni odgoj i jasna komunikacija predstavlja snažni zaštitni faktor za javljanje negativnih posljedica na razvoj i odgoj djeteta. Analizirajući neka istraživanja kojima je u fokusu bila percepcija djece i mladih o prihvatanju/odbijanju roditelja i povezanosti sa određenim socio-demografskim karakteristikama uočljivo je da mladi iz različitih društvenih konteksta preferiraju kvalitetu koja omogućuje simetričnu interakciju kao i visok stepen emocionalnosti s roditeljima (Lacković-Grgin, 2000). Dječacima je otac identifikacijski model i oni, za razliku od djevojčica, više očekuju od oca i imaju veću potrebu za njegovima prihvatanjem (Vulić-Prtorić, 2000). Zbog toga je moguće očekivati da je njihova percepcija očeva odbacivanja veća od percepcije djevojčica. Do takvog podatka dolaze i autori Šimić, Klarin i Proroković (2011). Osim toga, pronalaze i da djevojke odbacivanje od strane majke procjenju nižim, a prihvaćanje višim nego mladići. Drugo istraživanje pokazuje da su djevojčice više zaokupljene općom atmosferom u obitelji, kvalitetom komunikacije i interakcije među svim članovima obitelji, dok su dječaci više usmjereni na pojedinačne odnose s majkom, odnosno ocem (Vulić-Prtorić, 2002). Tomori i sar. (2000) tvrde da spolne razlike mogu upućivati na to da su djevojke osjetljivije na obiteljske odnose, ali se može pretpostaviti i to kako je funkcionalnost obitelji važnija za emocionalno stanje djevojaka nego mladića.

Istraživanje Petani (2014) je pokazalo da se procjene ispitanika razlikuju u odnosu na spol, veličinu mjesta stanovanja, strukturu obitelji i socio-ekonomski status obitelji, dok vrsta škole, broj djece u obitelji, obrazovni i radni status majke i oca nisu nađene statistički značajne razlike među ispitanicima. Na osnovu navedenog, može se zaključiti da procjena adolescenata o roditeljskom ponašanju, odnosno prihvatanju i odbijanju od strane majke i oca može ovisiti o spolu ispitanika, veličini mjesta iz kojeg dolaze, strukturi obitelji i socio-ekonomskom statusu.

Prihvatanje pozitivno utiču na razvoj osobe, dok roditeljsko odbijanje ima negativne posljedice za socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Djeca koja odnos s roditeljima percipiraju emocionalno hladnim i nepodržavajućim u većoj mjeri pokazuju agresiju i neprijateljstvo prema drugima, imaju slabije samopoštovanje i osjećaj nekompetentnosti (Davies i Cummings, 1994; prema Klarin i Đerđa, 2014).

S obzirom na nalaze navedenih istraživanja, željele smo provjeriti na koji način studenti doživljavaju roditeljsko prihvatanje/odbijanje povezujući ih sa određenim socio-demografskim karakteristikama, te njihovom procjenom koliko bi iskustvo iz obitelji orijentacije prenijeli u obitelj prokreacije.

Metodologija empirijskog istraživanja

Cilj istraživanja je bio utvrditi percepciju studenata o kvaliteti odnosa u njihovim obiteljima uzimajući u obzir ispitivane sociodemografske karakteristike/obilježja.

Iz postavljenog istraživačkog cilja, proizilaze sljedeće *hipoteze*:

H1: Studentice doživljavaju značajno veće prihvatanje od strane majke nego studenti, dok studenti doživljavaju veće prihvaćanje od strane očeva.

H2: Veće prihvatanje od strane roditelja doživljavaju studenti koji žive s oba roditelja, nego studenti koji žive s jednim roditeljem.

H3: Roditelji koji imaju viši nivo završenog formalnog obrazovanja i zaposleni su pokazuju veći stepen prihvatanja u odnosu na roditelje koji nisu zaposleni.

H4: Studenti koji žive u obiteljima ispodprosječnog socio-ekonomskog statusa doživljavaju manje prihvatanja od strane roditelja nego oni studenti koji žive u obiteljima s prosječnim socio-ekonomskim statusom.

U istraživanju je korišten KOBİ instrument i upitnik o sociodemografskim obilježjima kao što su spol, struktura obitelji, broj djece u obitelji, obrazovanje roditelja, radni status roditelja i socio-ekonomski status obitelji. Kvaliteta odnosa je određena kao prihvatanje i odbacivanje od strane roditelja (majke i oca).

Uzorak

U istraživanju su sudjelovala 134 ispitanika – studenata/ica Univerziteta u Sarajevu koji studiraju na sljedećim fakultetima: Filozofski fakultet, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Akademija likovnih umjetnosti, Ekonomski fakultet, Fakultet političkih nauka, Šumarski fakultet, Elektotehnički fakultet, Prirodno-matematički fakultet, Fakultet zdravstvenih studija, Pedagoški fakultet i Fakultet sporta i tjelesnog odgoja. Kada su u pitanju nezavisne varijable – sociodemografske karakteristike/obilježja, struktura uzorka je sljedeća:

a) spol: od ukupnog broja ispitanika, njih 27 ili 20.1% je muškog spola, a 107 ili 79.9% je ženskog spola;

b) struktura obitelji: 19 ili 14.2% ispitanika dolazi iz jednoroditeljske obitelji, a njih 115 ili 85.8% iz dvoroditeljske obitelji;

c) broj djece u obitelji: jedino dijete u obitelji je 21 ispitanik ili 15.7%, dvoje djece je u obiteljima 71 ili 53% ispitanika, troje djece je u obiteljima 22 ili 16.4% ispitanika, a 20 ili 14.9% ispitanika dolazi iz obitelji u kojima je četvero i više djece;

d) obrazovanje roditelja:

1. majke: 1 ili 0.7% ispitanika izvještava da majka nije završila osnovnu školu, završenu osnovnu školu imaju majke 23 ili 17.2% ispitanika, završenu srednju školu imaju majke 89 ili 66.4% ispitanika, a fakultet majke 14 ili 10.4% ispitanika. Postignut stepen magisterija imaju majke 7 ili 5.2% ispitanika iz uzorka, a niti jedan ispitanik nema majku s postignutim stepenom doktorata;

2. oca: završenu osnovnu školu imaju očevi 9 ili 6.7% ispitanika, završenu srednju školu imaju očevi 98 ili 66.4% ispitanika, a fakultet očevi 18 ili 13.4% ispitanika. Postignut stepen magisterija imaju očevi 9 ili 6.7% ispitanika iz uzorka. Niti jedan ispitanik nema oca koji nije završio osnovnu školu ni oca s postignutim stepenom doktorata;

e) radni status roditelja

1. majke: 88 ili 65.7% majki ispitanika je zaposleno, a 46 ili 34.3% nezaposleno;
 2. oca: 93 ili 69.4% očeva ispitanika je zaposleno, a 41 ili 30.6% očeva to nije;
 f) socioekonomski status obitelji: 11 ili 8.2% ispitanika procjenjuje da pripada obitelji ispodprosječnog/niskog socioekonomskog statusa, 116 ili 86.6% ispitanika da pripada obitelji prosječnog/srednjeg socioekonomskog statusa, a njih 7 ili 5.2% da pripada obitelji iznadprosječnog/visokog socioekonomskog statusa.

Analiza podataka istraživanja obuhvaćala je sljedeće postupke: osnovne matematičko-statističke postupke deskriptivne statistike; aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata koje pokazuju distribuciju rezultata za pojedinu česticu; jednosmjernu analizu varijance (ANOVA) koja se sastoji u testiranju odnosa varijabiliteta rezultata između grupa i varijabiliteta rezultata unutar grupa ispitanika; post-hoc analize, te metodu izračunavanja statističke značajnosti razlika t-testom kao parametrijskom opcijom i Mann-Whitney testom kao neparametrijskom opcijom.

Analiza i diskusija rezultata empirijskog istraživanja

Prva hipoteza (H1) glasila je: studentice doživljavaju značajno veće prihvatanje od strane majke nego studenti (H1.1), dok studenti doživljavaju veće prihvatanje od strane očeva (H1.2). Procjena roditeljskog ponašanja promatrana je u odnosu na spol ispitanika, a dobiveni rezultati su prikazani u Tablicama 1, 2 i 3.

Tablica 1. Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisnih i nezavisne varijable

Spol		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - OTAC	Ženski	99	39.3939	9.92093	.99709
	Muški	24	38.7500	13.20161	2.69477
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	Ženski	101	43.8317	7.49009	.74529
	Muški	25	44.3600	6.33035	1.26607

Tablica 2. T-test

		Levene's Test		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% CI of the Difference	
									Lower	Upper
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - OTAC	Equal variances assumed	2.928	.090	.266	121	.790	.64394	2.41696	-	5.42894
	Equal variances not assumed			.224	29.599	.824	.64394	2.87332	-	6.51538
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	Equal variances assumed	.562	.455	-.325	124	.746	-.52832	1.62626	-	2.69050
	Equal variances not assumed			-.360	42.296	.721	-.52832	1.46915	-	2.43593

Tablica 3. Mann-Whitney test

Test Statistics ^a		
	KOBI subskala: PRIHVACANJE - OTAC	KOBI subskala: PRIHVACANJE - MAJKA
Mann-Whitney U	1091.000	1258.500
Wilcoxon W	6041.000	1583.500
Z	-.620	-.025
Asymp. Sig. (2-tailed)	.535	.980

Analiza rezultata pokazuje da studentice ne doživljavaju značajno veće prihvatanje od strane majke u odnosu na studente. Ne postoji statistički značajna razlika između učesnika i učesnica istraživanja u rezultatima na KOBI subskali PRIHVATANJE – MAJKA; $t(124) = -0.325$, $p = 0.746$; $Z = -0.025$, $p = 0.790$. Također, studenti ne doživljavaju značajno veće prihvatanje od strane očeva nego studentice tj. ne postoji statistički značajna razlika između učesnika i učesnica istraživanja u rezultatima na KOBI subskali PRIHVATANJE – OTAC. $t(121) = 0.266$, $p = 0.790$; $Z = -0.620$, $p = 0.535$. U skladu s navedenim, hipoteza H1 koja je glasila: studentice doživljavaju značajno veće prihvatanje od strane majke nego studenti (H1.1), dok studenti doživljavaju veće prihvaćanje od strane očeva (H1.2) nije potvrđena. Druga hipoteza (H2) glasila je: Veće prihvatanje od strane roditelja doživljavaju studenti koji žive s oba roditelja, nego studenti koji žive s jednim roditeljem (H2.1 prihvanjanje-majka, H2.2. prihvanjanje-otac). Procjena roditeljskog ponašanja promatrana je u odnosu na strukturu obitelji ispitanika, a dobiveni rezultati su prikazani u Tablicama 4, 5 i 6.

Tablica 4. Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisnih i nezavisne varijable

Struktura obitelji		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
KOBI subskala: PRIHVACANJE - OTAC	Jednoroditeljska obitelj (imam jednog roditelja/staratelja)	10	23.4000	15.34927	4.85386
	Dvoroditeljska obitelj (imam oba roditelja/staratelja)	113	40.6726	8.86450	.83390
KOBI subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	Jednoroditeljska obitelj (imam jednog roditelja/staratelja)	16	42.8125	8.99792	2.24948
	Dvoroditeljska obitelj (imam oba roditelja/staratelja)	110	44.1000	6.99928	.66736

Tablica 5. T-test

		Levene's Test		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% CI of the Difference	
									Lower	Upper
KOBI subskala: PRIHVACANJE - OTAC	Equal variances assumed	9.888	.002	5.511	121	.000	-17.273	3.134	23.478	-11.067
	Equal variances not assumed			3.507	9.538	.006	-17.273	4.925	28.318	-6.227
KOBI subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	Equal variances assumed	.562	.455	-.662	124	.509	-1.288	1.945	-5.138	2.563
	Equal variances not assumed			-.549	17.738	.590	-1.288	2.346	-6.222	3.647

Tablica 6. Mann-Whitney test

	KOBI subskala: PRIHVACANJE - OTAC	KOBI subskala: PRIHVACANJE - MAJKA
Mann-Whitney U	229.000	811.000
Wilcoxon W	284.000	947.000
Z	-3.115	-.509
Asymp. Sig. (2-tailed)	.002	.611

Iz provedenih analitičkih postupaka vidljivo je da studenti/ce koji žive s oba roditelja ne doživljavaju veće prihvatanje od strane majke u odnosu na studente koji žive samo s jednim roditeljem. Dakle, ne postoji statistički značajna razlika između učesnika/ca koji žive s jednim i onih koji žive s oba roditelja u rezultatima na KOBI subskali PRIHVATANJE – MAJKA; $t(124) = -0.662$ $p = 0.509$; $Z = -0.509$, $p = 0.611$. Ipak, studenti/ce koji žive s oba roditelja doživljavaju veće prihvatanje od strane oca u odnosu na studente koji žive samo s jednim roditeljem. Postoji statistički značajna razlika između ispitanika/ca koji žive s jednim roditeljem i onih koji žive s oba roditelja u rezultatima na KOBI subskali PRIHVATANJE – OTAC, i to na način da ispitanici/e istraživanja koji žive s oba roditelja postižu statistički značajno veći rezultat ($M=40.67$) od onih koji žive s jednim roditeljem ($M=23.40$) na KOBI subskali PRIHVATANJE – OTAC; $t(121) = 3.507$, $p = 0.006$; $Z = -3.115$, $p = 0.002$. U skladu s navedenim, hipoteza H2 koja je glasila: veće prihvatanje od strane roditelja doživljavaju studenti koji žive s oba roditelja, nego studenti koji žive s jednim roditeljem (H2.1 prihvatanje-majka, H2.2. prihvatanje-otac) djelimično je potvrđena budući da H2.1. nije potvrđena, a H2.2. je potvrđena.

Treća hipoteza (H3) glasila je: Roditelji koji imaju viši nivo završenog formalnog obrazovanja i zaposleni su pokazuju veći stepen prihvatanja u odnosu na roditelje koji nisu zaposleni (H3.1.1 obrazovanje-majka, H3.1.2 obrazovanje-otac, H3.2.1 zaposlenost-majka i H3.2.2 zaposlenost-otac). Procjena roditeljskog ponašanja promatrana je u odnosu na sljedeće karakteristike/obilježja: obrazovanje majke, obrazovanje oca, zaposlenost majke, zaposlenost oca.

Tablica 7. H3.1.1: Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisnih i nezavisne varijable; (KOBI subskali PRIHVATANJE – MAJKA i Obrazovanje – majka)

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
osnovna škola	22	42.6364	8.79148	1.87435	38.7384	46.5343	19.00	50.00
srednja škola	83	43.8434	7.33432	.80505	42.2419	45.4449	14.00	50.00
fakultet	13	45.8462	5.01408	1.39066	42.8162	48.8761	33.00	50.00
magisterij	7	44.8571	4.56175	1.72418	40.6382	49.0761	38.00	50.00
Total	125	43.8960	7.26883	.65014	42.6092	45.1828	14.00	50.00

Tablica 8. H3.1.1 ANOVA test

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	91.044	3	30.348	.568	.637
Within Groups	6460.604	121	53.393		
Total	6551.648	124			

Analiza prikazana u tablicama 7 i 8 pokazuje da majke koje imaju viši stepen formalnog obrazovanja ne pokazuju veći stepen prihvatanja. Ne postoji statistički značajna razlika između učesnika/ca čije majke imaju niže ili više formalno obrazovanje u rezultatima na KOBİ subskali PRIHVATANJE – MAJKA; $F(3,121) = -0.568$ $p=0.637$;

Tablica 9. H3.1.2: Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisnih i nezavisne varijable; (KOBİ subskali PRIHVATANJE – OTAC i Obrazovanje – otac)

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
osnovna škola	8	27.3750	15.19340	5.37168	14.6730	40.0770	10.00	45.00
srednja škola	90	40.2222	9.89697	1.04323	38.1493	42.2951	10.00	50.00
fakultet	17	38.1765	9.36907	2.27233	33.3593	42.9936	13.00	50.00
magisterij	8	42.7500	9.20792	3.25549	35.0520	50.4480	26.00	50.00
Total	123	39.2683	10.58229	.95417	37.3794	41.1572	10.00	50.00

Tablica 10. H3.1.2 ANOVA test

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1330.745	3	443.582	4.281	.007
Within Groups	12331.401	119	103.625		
Total	13662.146	122			

Tablica 11. H3.1.2 Post-hoc testovi, Tukey-HSD test

(I) Obrazovanje oca		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
osnovna škola	srednja škola	-12.84722*	3.75560	.005	-22.6332	-3.0612
	fakultet	-10.80147	4.36449	.069	-22.1740	-.5711
	magisterij	-15.37500*	5.08982	.016	-28.6376	-2.1124
srednja škola	osnovna škola	12.84722*	3.75560	.005	3.0612	22.6332
	fakultet	2.04575	2.69202	.872	-4.9689	9.0604
	magisterij	-2.52778	3.75560	.907	-12.3138	7.2582
fakultet	osnovna škola	10.80147	4.36449	.069	-.5711	22.1740
	srednja škola	-2.04575	2.69202	.872	-9.0604	4.9689
	magisterij	-4.57353	4.36449	.722	-15.9461	6.7990
magisterij	osnovna škola	15.37500*	5.08982	.016	2.1124	28.6376
	srednja škola	2.52778	3.75560	.907	-7.2582	12.3138
	fakultet	4.57353	4.36449	.722	-6.7990	15.9461

Analiza podataka prikazana tablicama 9, 10 i 11 pokazuje da očevi koji imaju viši stepen formalnog obrazovanja pokazuju veći stepen prihvatavanja. Postoji statistički značajna razlika između učesnika/ca čiji očevi imaju niže ili više formalno obrazovanje u rezultatima na KOBİ subskali PRIHVATANJE – OTAC; $F(3,119) = 4.281, p=0.007$. Specifično, statistički značajna razlika je evidentirana između učesnika čiji očevi imaju završeno osnovno, srednje i magisterij obrazovanje, gdje učesnici s očevima s osnovnim obrazovanjem pokazuju najniže ($M=27.38$), sa srednjim srednje ($M=40.22$) a s magisterijme najviše ($M=42.75$) rezultate na KOBİ subskali PRIHVATANJE – OTAC.

Tablica 12. H3.2.1: Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisne (prihvatanje – majka) i nezavisne varijable (radni status majke).

Radni status majke		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	nezaposlena	44	43.6364	8.72870	1.31590
	zaposlena	82	44.0976	6.37822	.70436

Tablica 13. H3.2.1 T-test

		Levene's Test		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% CI	
									Lower	Upper
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	Equal variances assumed	2.025	.157	-.339	124	.735	-.46120	1.36041	3.15383	2.23144
	Equal variances not assumed			-.309	68.198	.758	-.46120	1.49255	3.43939	2.51699

U tablicama 12 i 13 prikazani su rezultati koji pokazuju da majke koje su zaposlene ne pokazuju veći stepen prihvatavanja. Ne postoji statistički značajna razlika između učesnika/ca čije majke su zaposlene i onih učesnika/ca čije majke nisu zaposlene u rezultatima na KOBİ subskali PRIHVATANJE – MAJKA; $t(124) = .0339 p = 0.735$;

Tablica 14. H3.2.2: Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisne (prihvatanje – otac) i nezavisne varijable (radni status oca).

Radni status oca		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - OTAC	nezaposlen	36	33.2222	12.86881	2.14480
	zaposlen	87	41.7701	8.35645	.89591

Tablica 15. H3.2.2: T-test

		Levene's Test		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% CI	
									Lower	Upper
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - OTAC	Equal variances assumed	15.089	.000	4.368	121	.000	-8.54789	1.95713	12.42255	4.67324
	Equal variances not assumed			3.677	47.688	.001	-8.54789	2.32440	13.22220	3.87359

Očevi koji su zaposleni pokazuju veći stepen prihvatanja, pokazuje analiza prikazana u tablicama 14 i 15. Postoji statistički značajna razlika između učesnika/ca čiji očevi su zaposleni i onih učesnika/ca čiji očevi nisu zaposleni u rezultatima na KOBİ subskali PRIHVATANJE – OTAC; $t(121) = 3.667$ $p = 0.001$. Specifično, učesnici čiji očevi nisu zaposleni značajno ostvaruju niži rezultat ($M=33.22$) na KOBİ subskali PRIHVATANJE – OTAC od onih učesnika/ca čiji očevi su zaposleni ($M=41.77$).

U skladu s navedenim, hipoteza H3 koja je glasila: roditelji koji imaju viši nivo završenog formalnog obrazovanja i zaposleni su pokazuju veći stepen prihvatanja u odnosu na roditelje koji nisu zaposleni (H3.1.1 obrazovanje-majka, H3.1.2 obrazovanje-otac, H3.2.1 zaposlenost-majka i H3.2.2 zaposlenost-otac) djelimično je potvrđena budući da H3.1.1 nije potvrđena, H3.1.2 je potvrđena, H3.2.1 nije potvrđena, a H3.2.2 je potvrđena.

Posljednja, četvrta hipoteza (H4), glasila je: Studenti koji žive u obiteljima ispodprosječnog socio-ekonomskog statusa doživljavaju manje prihvatanja od strane roditelja nego oni studenti koji žive u obiteljima s prosječnim socio-ekonomskim statusom (H4.1.1 prihvatanje-majka i H4.1.2 prihvatanje-otac). Procjena roditeljskog ponašanja promatrana je u odnosu na socioekonomski status obitelji ispitanika, a dobiveni rezultati su prikazani u tablicama 16, 17 i 18.

Tablica 16. Opisne karakteristike uzoraka u funkciji zavisnih i nezavisne varijable

Socio-ekonomski status obitelji		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - OTAC	ispodprosječan/nizak socio-ekonomski status	10	32.4000	13.07415	4.13441
	prosječan/srednji socio-ekonomski status	106	39.8491	10.27507	.99800
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	ispodprosječan/nizak socio-ekonomski status	11	35.6364	13.09407	3.94801
	prosječan/srednji socio-ekonomski status	108	44.5463	6.07644	.58471

Tablica 17. T-test

		Levene's Test		t-test for		Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% CI	
		F	Sig.	t	df				Lower	Upper
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - OTAC	Equal variances assumed	1.601	.208	-2.140	114	.035	-7.44906	3.48114	14.34517	-.55294
	Equal variances not assumed			-1.751	10.076	.110	-7.44906	4.25316	16.91594	2.01783
KOBİ subskala: PRIHVACANJE - MAJKA	Equal variances assumed	22.420	.000	-4.046	117	.000	-8.90993	2.20234	13.27155	-4.54831
	Equal variances not assumed			-2.232	10.443	.049	-8.90993	3.99107	17.75172	-.06814

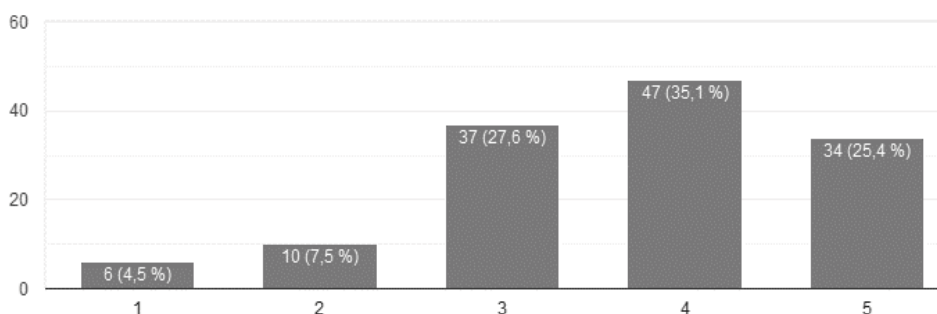
Tablica 18. Mann-Whitney test

	KOBI subskala: PRIHVACANJE - OTAC	KOBI subskala: PRIHVACANJE - MAJKA
Mann-Whitney U	335.500	385.500
Wilcoxon W	390.500	451.500
Z	-1.916	-1.925
Asymp. Sig. (2-tailed)	.055	.054

U odnosu na analize prikazane tablicama 16, 17 i 18, studenti/ce koji žive u obitelji s ispodprosječnim socioekonomskim statusom doživljavaju manje prihvatanje od strane majke nego studenti koji žive u obitelji sa prosječnim socio-ekonomskim statusom. Postoji statistički značajna razlika između ispitanika/ca koji žive u obitelji s ispodprosječnim socioekonomskim statusom i ispitanika/ca koji žive u obitelji sa prosječnim socioekonomskim statusom u rezultatima na KOBI subskali PRIHVATANJE – MAJKA; $t(117) = -2.232$, $p = 0.049$. Također, studenti/ce koji žive u obitelji s ispodprosječnim socioekonomskim statusom doživljavaju manje prihvatanje od strane oca nego studenti koji žive u obitelji sa prosječnim socioekonomskim statusom. Postoji statistički značajna razlika između ispitanika/ca koji žive u obitelji s ispodprosječnim socioekonomskim statusom i ispitanika/ca koji žive u obitelji sa prosječnim socio-ekonomskim statusom u rezultatima na KOBI subskali PRIHVATANJE – OTAC; $t(114) = -2.140$, $p = 0.035$.

U skladu s navedenim, hipoteza H4 koja je glasila: studenti koji žive u obiteljima ispodprosječnog socio-ekonomskog statusa doživljavaju manje prihvatanja od strane roditelja nego oni studenti koji žive u obiteljima s prosječnim socio-ekonomskim statusom (H4.1.1 prihvatanje-majka i H4.1.2 prihvatanje-otac) je potvrđena budući da su H4.1.1 i H4.1.2 potvrđene.

U konačnici, ispitanici su pitani i o sljedećem: kada budu živjeli u obitelji prokreacije, da li će sve činiti onako kako je to u njihovoj obitelji orijentacije.

Grafikon 1. Percepcija ispitanika o ponašanju u obitelji prokreacije

Grafikon 1. ilustrira odgovore ispitanika koji su u najvećoj mjeri naveli slaganje (35.1%) i slaganje u potpunosti (25.4%) s tvrdnjom da će u obitelji prokreacije činiti sve onako kako je to u njihovoj obitelji orijentacije. Njih 12% se s navedenom tvrdnjom ne slaže u potpunosti i neslaže, a zanimljiv je podatak da njih 27.6% nisu sigurni, tj. ne daju informaciju o percepciji ponašanja u obitelji prokreacije.

Zaključna razmatranja

Istraživanje o percepciji studenata o kvaliteti odnosa u obiteljima orijentacije je urađeno na uzorku od 134 ispitanika, odnosno studenta Univerziteta u Sarajevu. Da bi dobili odgovor na postavljene pretpostavke, korišten je KOBİ instrument i upitnik socio-demografski karakteristika/obilježja.

Za razliku od rezultata nekih drugih istraživanja, vidljivo je da percepcija studenata o prihvatanju od strane majke i oca ne ovisi o spolu ispitanika. Struktura obitelji, također, nije relevantna što se tiče prihvaćenosti od strane majke u jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. Međutim, ispitujući prihvatanje od strane oca s obzirom na strukturu obitelji, pokazalo se da studenti koji žive u dvoroditeljskim obiteljima izražavaju veću prihvaćenost od strane oca u odnosu na studente koji žive u jednoroditeljskim obiteljima. Ovo može biti povezano sa tim što većina studenata u jednoroditeljskim obiteljima živi s majkom. Nivo obrazovanosti i zaposlenost nisu relevantni kod majke kada je u pitanju percepcija interakcije studenata, dok kod oca jeste statistički značajan nivo obrazovanja i zaposlenost na način da očevi pokazuju viši nivo prihvatanja sa rastom nivoa obrazovanja, te oni koji su zaposleni. Socio-ekonomski status je važan faktor u prihvatanju studenata od strane majke i oca na način da prosječan socioekonomski status utiče na veću prihvaćenost studenata od strane roditelja.

Na osnovu nalaza istraživanja, može se zaključiti da je, u narednim istraživanjima, neophodno ujednačiti uzorak prema nekoliko karakteristika, uzeti u obzir više nezavisnih varijabli, ispitati zašto su pojedine varijable bile statistički značajne kod oca u odnosu na majku, te utvrditi iz kojih razloga određeni broj studenata neće ili nije siguran da će u obitelji prokreacije činiti onako kako je to u njihovoj obitelji orijentacije, odnosno koji su razlozi da će značajan broj studenata u obitelji prokreacije funkcionirati na osnovu iskustava stečenih u obitelji orijentacije.

LITERATURA

1. Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2002). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 1
2. Kafedžić, L. i Hodžić, A. (2017). *Karakteristike porodica djece korisnika usluga KJU Disciplinski centar za maloljetnike Sarajevo*. U zborniku radova: Anomija društva i posljedice, Banja Luka: Centar modernih znanja Banja Luka
3. Keresteš, G. (2001). Spol roditelja te dob i spol djeteta kao odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 4, str. 7-24.
4. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Klarin, M. i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21, 2.
6. Lacković-Grgin, K. (2006) *Psihologija adolescencije*, Jastrebarsko: Naklada Slap
7. Pašalić Kreso, A. (2012). Koordinate obiteljskog odgoja. Sarajevo: Filozofski fakultet Sarajevo
8. Petani, R. (2015). Sociodemografska obilježja adolescenata i njihova percepcija dimenzija ponašanja roditelja. *Acta Iadertina*, 12/1
9. Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2002). Parental Acceptance-Rejection and Life-Span Development: A Universalist Perspective. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1055>
10. Šimić, S.Š., Klarin, M. i Proroković, A.(2011). Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. *Ljetopis socijalnog rada*, 18, 31-62.
11. Tomori, M., Zalar, B., Kores Plesničar, B. (2000) Gender Differences in Psychosocial Risk Factors among Slovenian Adolescents. *Adolescence*. 35, str. 278-292.
12. Vasta, R., Haith, M.A. i Miller, S.A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
13. Vulić-Prtorić, A. (2000) *Struktura anksioznosti i depresivnosti u djece i adolescenata: Provjera hijerarhijskog modela*, Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

**STUDENTS' PERCEPTION OF THE QUALITY OF RELATIONSHIPS
IN FAMILIES OF ORIENTATION**

Abstract

The family is one of the oldest communities. To date, it has undergone numerous transformations, but it is believed that it will always exist in some form. The modern family is facing a number of changes as a result of globalization and increasingly pronounced liberal aspirations, which bring new values and new ways of understanding interpersonal relationships. In order to respond well to its roles, functions and goals, it is necessary for family to be functional. Research has shown that it is not important for a family to be complete (to live both parents in it) or to be multigenerational in order to be rated as functional. A family that meets the needs of its members is functional. An important aspect of functionality is the quality of the relationship between parents and their children. In this research, attention is focused on the quality of relationships in the families of students of the University of Sarajevo. The aim of the research is to determine students' perception of the quality of relationships in their families taking into account certain sociodemographic characteristics. The quality of the relationship is defined as acceptance and rejection by the parents (mother and father). The research will use the KOBİ instrument and a questionnaire on sociodemographic characteristics such as gender, family structure, number of children in the family, education of both parents, working status of both parents and socio-economic status of the family. The assumption is that female students will experience significantly greater acceptance by the mother than male students, while male students experience greater acceptance by fathers. Students living with both parents experience greater acceptance by parents than students living with one parent. Parents who have a higher level of formal education and are employed show a higher degree of acceptance compared to non-employed parents. Students living in families with below-average socio-economic status experience less by parents than those students living in families with average socio-economic status. The results of the research will, among other things, provide recommendations for further research and raising the quality of relationships in the families of student procreation.

Key words: family, rejection, perception, acceptance, students